

HEIMBYGDA hembygdsförbund för Jämtlands län

Box 709
831 28 Österund

Telefon: 063-15 01 78
E-post: heimbygda@jamtli.com
www.heimbygd.se/heimbygda

Gemensam årsberättelse för hembygdsföreningarna 2013

Sammanfattning av en utsänd enkät

Bakgrund

I Heimbygdas styrelses redovisning vid stämmans årsmöte presenteras den centrala verksamheten under året inom länets hembygdsförbund. Den viktigaste delen är dock det som sker ute i de lokala hembygdsföreningarna. Där vårdar man bygdens historia i hembygdsgårdarna. Där samlar man lokalbefolkningen till program, studier och fester. Där bidrar man till gemenskap och sammanhållning. Där vill man att alla skall känna sig välkomna under mottot "hembygd är där man bor". Där synliggörs hembygdsrörelsens idé och betydelsefulla roll i samhället.

Hembygdsföreningarnas verksamhetsberättelser behandlas vid respektive förenings årsmöte under våren. Tidpunkten och omfattningen gör att det inte är möjligt att ur dem hämta material till en hembygdsrörelsens gemensamma årsberättelse. Behovet av en sådan samlad presentation är dock stort dels därför att bredden i rörelsen skall komma fram, dels för att utgöra en idébank och en källa till inspiration för föreningarna. Därför har ett frågeformulär även i år utsänts till föreningarna, och en sammanställning av svaren blir en gemensam verksamhetsberättelse för hembygdsföreningarna för år 2013 som bilaga till Heimbygdas.

Inkomna svar

44 föreningar med totalt 8288 medlemmar har insänt sina svar på enkäten. Antalet medlemmar i de totalt 75 föreningar som är anslutna till Heimbygda är 10515. De inkomna svaren representerar således 58 % av föreningarna och 78 % av medlemskåren.

Hembygdsgårdarna

Hembygdsgårdarna har mycket stor betydelse för hembygdsföreningarnas verksamhet. Ofta var det med anledning av ett gammalt hus som man bildades. 41 av de 44 föreningar som svarat på enkäten har en hembygdsgård, i något fall t.o.m. flera. Gårdarna är bygdens muséum där hus, verktyg, textilier, bilder och arkivhandlingar finns tillgängliga för lokalbefolkningen. 33 av föreningarna håller öppet med servering under i genomsnitt 8 veckor sommartid. Samtliga gårdar är tillgängliga efter avtal, och skolklasser och enskilda har goda möjligheter till studier av t.ex. bygdens, byarnas och gårdarnas historia. Sammantaget förvaltar länets hembygdsrörelse ett kulturarv som omfattar ett 80-tal anläggningar med över 400 byggnader och mer än 10.000 föremål samt ett för socknarnas historia värdefullt arkiv.

Ett omfattande frivilligt arbete läggs ned på underhåll av byggnader och föremål. Under året har det av länsstyrelsen finansierade projektet "Hus med historia" avslutats med hembygdsgårdarna i Fors, Myssjö-Oviken, Offerdal, Vemdalen och Älvros som pilotfall. Det finns nu skrifter och rådgivning beträffande byggnadsvård som alla kan ha nytta av. Genom pågående digitaliseringar görs samlingar och arkiv efterhand mer tillgängliga.

Hembygdsgårdarna är en given mötesplats för föreningarna själva vid behov och under lämplig årstid. De ställs också till lokalbefolkningens förfogande genom uthyrning. 880 uthyrningar av bagarstuga och 509 av övriga lokaler till t.ex. bröllop, barndop, möten, vävning och sömnad rapporteras från året.

Ett axplock ur föreningarnas insända svar ger vid handen att bl.a. följande hänt under året: Alsen håller sig med tre gårdar. I Backgården hålls utställningar, musikcaféer, auktion, Valborg, trädgårdskväll, påsk- och julmarknad. I Glösa visas jägarstenåldern vid förenings- och företagsbesök samt daglägerskolor. På Jogården finns kalkmuséum och adventsfirande. – Aspås höll en årlig kulturvecka samt elevfotoutställning och julgröt. – Ångaren Östersund, Arvesund, har båtevenemang och vandrarhem. – Bräcke har sin årliga buhelg. – Fors har Hembygdsgårdens dag, skogsskolemuseum och berättarkväll. – Frostviken har "Måndagsaktiviteter" och guidade turer. – Frösö håller berättarafton om de historiska byggnaderna. – Hede håller en "Byvecka" med musikkväll, picknick och dans. – Hällesjö har "Fettisdagskväll", "Våffeldagsträff" och höstmarknad. – Klövsjö har "julmys" och allsång. – Lit har lintryckning, ulldag och mitt-på-dagenträffar. – Mattmar har buhelg, hantverksdemonstration och barnteater samt "Bo på hembygdsgård". – Ragunda har allsångskvällar, släktforskningscafé och "Jul på hembygdsgården". – Sveg har Olsmäss, logrock och marknad med 100-årsfirande. – Undersåker har "skolavslutningsfika". – Vemdalen har hantverksdagar, bymarknad och mottagande av forbönder. – Vänsjö har loppmarknad och middag för björnjägare. – Älvros har kolbulledag och ljusstöpning. – Överhogdal har symöten.

Större evenemang som föreningarna ordnat

Hembygdsvärdarna tycks vara synnerligen aktiva när det gäller att anordna samlande arrangemang och festdagar för lokalsamhället. Midsommarfirande, nationaldagsfirande och Valborgmäss är de vanligast förekommande. Jul- och påskmarknader kommer därefter. Andra större arrangemang som föreningarna rapporterar är husdjursdag, hembygdsgård (Hackåsdagen, Forsdagen etc.), tekniknostalgidag, spelmannsstämman, "Tomthelga", "Lit é kul", fäbodfrukost, Luciafirande, surströmmingsfest, nostalgikväll med Kingen, tårt- och kakkalas, bingo, veteranbilsmarknad, gökotta, älgfest, kamsdag, kyrksöndag, sommarfest. - Jamtlis Gynnare ställer upp vid alla Jamtlis evenemang.

Övriga tillfälliga aktiviteter

Vid vissa tillfällen kan enligt enkätsvaren föreningarna vara engagerade i aktiviteter som följer: invigning av vandringsleder, spelmansträff med norska gäster, konstutställning, slätterdag, musikturer med båt, motionsdans, kulturkväll, adventskaffe, föreläsning om fornminnen, sopplunch, gudstjänst, bygdevandring med guide, utflykt till fäbodvall och tjärdal, blomstervandring, servering av gamla maträtter, familjekväll, musik i sommarkväll, kulturstiginvigning, sommarresa, teaterworkshop, forbondevandring.

Barn- och ungdomsverksamhet

Arrangemang för de yngre har genomförts av följande föreningar: Alsen, i samband med husdjursdagen, samt tidsresor, skolbesök och 12 daglägerskolor. – Aspås, skolbesök och elevfotoutställning. Ångaren, skolbesök. – Bodum, skolbesök. – Fors, studieplan för åk 1-5 i skolmuséum. – Frostviken, skolbesök. – Hackås, tipspromenad. – Jamtli Gynnare, bakar tunnbröd med barn. – Kyrkås, Lit, Näskott, Ragunda, Ström och Sveg skolbesök. – Mattmar, Barnens dag. – Ragunda och Undersåker, tidsresor. – Vemdalen, dagisbesök. – Föreningarna har uttryckt önskemål om ytterligare satsning på barn och unga, samt initiativ från Heimbygdas sida.

Totala antalet besökande

Antalet deltagande totalt vid hembygdsföreningarnas arrangemang under året har enligt föreningarnas uppgifter varit c:a 123.000. De högsta besöksiffrorna har rapporterats från Ström (40.000-50.000; man fungerar som samhällets mötesplats), Ångaren Östersund (5.000), Alsen-Glösa (9.600), Frösö (5.570), Hede (4.000), Klövsjö (1.100), Mattmar (2.888), Myssjö-Oviken (5.000), Ragunda 2.500), Rödön (1.800), Tåsjö (2.000), Vemdalen (5.000), Älvros (2.500). Vid en extrapolering för de föreningar som ej insänt enkäten kommer man fram till 159.000 deltagare som haft glädje av hembygdsföreningarnas arrangemang och miljöer.

Forskning/dokumentation och studier

Inventering, dokumentation och släktforskning är verksamheter som genomgående bedrivs i föreningarna. Bygdeforskning, arkivering och bildokumentation nämnes t.ex. från Aspås. Insamling och dokumentation av gamla bilder förekommer i Bodum. Fors har bedrivit katalogisering av Skogsmännens kamratförbunds gåva. Vävning, hantverk, bygd och kultur är ämnen för studiecirklar i Mattmar. Oviksmålet, bynamn och dokumentation av gårdsnamn är aktuella för studier i Myssjö-Oviken. "Mat från skogen", smide och "Logen Aurora" studeras i Rödön. Kurs i tovning förekommer i Rörström, vävning och hantverk i Vemdalen.

En cirkel om "Gårdar och folk i Vänsjö" har ägt rum. I Ås finns en forskargrupp knuten till hembygdshuset.

Skrifter och andra trycksaker

Årligen ger hembygdsföreningarna ut olika skrifter i form av krönikor, årsberättelser och trycksaker. För Aspås del var det en jubiléumsutgåva av "Nu för tin å för i väl'n". Fors var medutgivare till en skrift om Riddaren Stiernberg samt lokal musik. Frostviken, Hackås, Ragunda, Revsund, Stugun, Hammerdal och Sundsjö utgav hembygdskrönikor. Hede sin bygdebok nr 32 om emigration. Lit utgav "Litsboken". Brunflo och Marieby var medutgivare av "Brunflobygden". Mattmar har arbetet med "Mattmars skolhistoria" som utges 2014. Myssjö-Oviken har utgivit 56:e årgången av "Oviks- och Myssjöbygden" samt ett nytryck av Anders Backmans bok från 1919. Näskott har utgivit "Waplan förr". Ström utgav "Strömsboken". Undersåker utgav "Undersåkers socken förr och nu". Ås har sidor i det kvartalsvis utkommande "Nytt för Ås". "Sundsjökrönikan" fick under året priset som Årets hembygdsbok.

Idéell arbetstid

Det idéella arbetet i hembygdsrörelsen är mycket omfattande. Det frivilliga arbetet skapar förtroende och har stor betydelse för alla i samhället. Dessa insatser uppmärksammas alltför sällan och är dessutom svåra att värdera. Det är av intresse att veta vilken arbetsvolym det handlar om, men det får inte bli så komplicerat att registrera de nedlagda timmarna att det blir en börda och i värsta fall inte alls blir gjort. Enkäten har därför valt att enbart fråga respektive förening om totaliteten av nedlagd tid, inte hur den fördelar sig på olika typer av verksamhet. Det blir då styrelsens

registrering och bedömning som anger läget i varje förening.

Summa idéell arbetstid utifrån enkätens uppgifter: 85.890 timmar.

Motprestation av sökande vid ansökan om EU-bidrag: 180 kr per timme.

Värdet av det idéella arbetet i 58 % av föreningarna: 15,4 milj.kronor

Det totala värdet av idéellt arbete i hembygdsföreningarna: 26,6 milj. kronor

I enkäten deltagande hembygdsföreningar:

Alsen

Aspås

Föreningen Bevara Ängaren Ö-d

Bodum

Brunflo

Bräcke

Fors

Frostviken

Frösö

Hackås

Hede

Hotagen

Häggenås

Hällesjö

Jamtlis Gynnare

Järnvägsmuseiföreningen

Klövsjö

Kyrkås

Köttsjöns Folkets Husförening

Lit

Marieby

Mattmar

Myssjö-Oviken

Norderåsen

Norderön

Nordhallen-Häggsjön

Näskott

Ragunda

Revsund

Rödön

Rörström

Selet

Storhögen

Ström

Stugun

Sveg

Tåsjö

Undersåker

Vemdalen

Vänsjö

Ytterhogdal

Ås

Älvros

Överhogdal